

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ЗАКЛАДІ

Наталія Матвеева,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри початкової освіти,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
nataliia.matveieva@pnu.edu.ua

З моменту ратифікації Україною Конвенції Організації Об'єднаних Націй (ООН) «Про права дитини» наша держава взяла курс на перегляд традиційних підходів щодо інтеграції осіб з особливими освітніми потребами у громадське життя, почала пошук нових шляхів розвитку освіти. З 2017 року в країні було запроваджено інклюзивну освіту, що підтверджує закриття низки спеціальних установ і включення дітей з різними нозологіями до закладів загальної середньої освіти. В умовах такого залучення осіб з особливими освітніми потребами до активного громадського життя, реалізації їх прав та свобод актуалізувалась проблема професіоналізму фахівців, дотичних до взаємодії з означеною категорією. І це зрозуміло, позаяк освіта залишається однією з найбільш показових галузей, яка свідчить про розвиток держави у різних напрямках. З одного боку, освіта покликана забезпечити належну підготовку та гармонійний розвиток підростаючої молоді, а з іншого – здійснити перші кроки до створення гуманного, демократичного суспільства у цілому. Саме тому заслуговує на увагу питання професіоналізму педагогів, їх педагогічної майстерності та уміння втілювати на практиці стрижневі дидактичні та виховні завдання, які своєю чергою слугують всебічному розвитку особистості.

Нині у центрі уваги педагогів-практиків та науковців – досвід розвинутих зарубіжних країн й, зокрема, діяльність Європейського Агентства з особливих потреб і інклюзивної освіти (*European Agency for Special Needs and Inclusive Education*), використання передового досвіду

та втілення філософії гуманізму задля забезпечення цілісного безбар'єрного освітнього простору. У контексті означеного професійна підготовка майбутніх учителів інклюзивних освітніх закладів має реалізуватись з урахуванням запропонованого Агентством «Профілю інклюзивних учителів» [1] (визначає освітні та суспільні цінності, виокремлює стрижневі уміння, навички та галузі компетенції педагогів), а також встановлених державних професійних стандартів [2].

Усталеною є думка про те, що педагог – це особа, яка любить свою професію, людей та самовіддано працює заради щастя інших. Не дивлячись на відсутність важливих складових реалізації інклюзивного навчання (психологічної та професійної готовності учителя до роботи в нових умовах й недостатній його досвід; необхідні навчальні матеріали та устаткування; наявність асистента педагога чи інших фахівців (сурдо-, олігофрено-, спеціального педагога); розроблені та апробовані методики навчання дітей з порушеннями розвитку), педагоги докладають неабияких зусиль задля досягнення успіхів у гармонійному розвитку кожного здобувача освіти. Попри все те практика засвідчує наявність помилок та упущень в роботі з учнями з особливими освітніми потребами внаслідок неналежної обізнаності педагогів з такими аспектами, як: специфіка розвитку особистості з певною нозологією; чинники впливу на її появу; методики навчання та особливості корекційного виховання учнів; використання різних комунікативних стратегій у спілкуванні із ними тощо. Ці та інші аспекти провокують виникнення низки труднощів у роботі учителів-практиків та керівництва закладу освіти, а саме:

- кадрові питання (неналежний рівень професіоналізму, інклюзивної компетентності та готовності учителів до роботи з дітьми з різними порушеннями розвитку, відсутність потрібних фахівців у школі, низька якість командної роботи);

- проблеми створення сприятливого освітнього середовища (психоемоційний комфорт усіх учасників навчально-виховного процесу: комунікація та взаємодія, універсальний дизайн);

- погане фінансування освітнього закладу тощо [3].

Вважаємо, що ці та інші негативні явища є наслідком недосконалої професійної підготовки педагогів. З-поміж стрижневих її недоліків виокремлюємо наступні:

- недостатня чисельність лекційних курсів, що розширюють знання майбутніх педагогів у сфері інклюзії;

- мала кількість аудиторних годин (лекційні та практичні) з дисциплін, що забезпечують формування інклюзивної компетентності майбутніх фахівців, їх скорочення в освітній програмі;

- відсутність науково-педагогічних фахівців, здатних забезпечити якісну підготовку майбутніх учителів, професійно здатних до роботи у інклюзивному закладі, та потреба залучення наукових кадрів з інших установ;

- необхідність налагодження співпраці з фахівцями інклюзивно-ресурсного та навчально-реабілітаційного центру, соціальними й медичними установами, громадськими організаціями, спеціальними школами тощо;

- відсутність ознайомлювальної, навчальної (виробничої) практики студентів у різних типах закладів (у т. ч. для осіб з порушеннями розвитку);

- поганий аудиторний фонд (відсутність спеціальних аудиторій з приладдям, пристроями, наочними матеріалами, які слугують допоміжними у професійній підготовці учителя закладу освіти з інклюзивним навчанням);

- неналежне навчально-методичне забезпечення (мала чисельність наукових, навчальних, навчально-методичних посібників, підручників, хрестоматій, збірників для підготовки студентів) тощо.

Відповідно задля підвищення ефективності практичної діяльності учителів інклюзивного закладу освіти важливим є внесення змін до програм професійної підготовки майбутніх учителів, що закладе підґрунтя професіоналізму ще на етапі становлення фахівця та у цілому підвищить якість професійного його становлення. У контексті означеного вважаємо доцільними:

- актуалізація дуальної освіти, що своєю чергою сприятиме формуванню практичних навичок використання набутих знань на практиці, удосконаленню уміння спілкуватись і взаємодіяти; методично підготує до подальшої практичної діяльності з учнями з особливими потребами;

- розроблення нових лекційних курсів, що висвітлюють різні аспекти інклюзії, а також розкривають досвід інклюзивного навчання європейських держав;

- налагодження співпраці з фахівцями соціальних та медичних установ, позашкільних та закладів спеціальної освіти (проведення зустрічей, семінарів, тренінгів задля вивчення передового досвіду);

- включення до освітніх програм практики студентів безпосередньо в закладах для осіб з порушеннями розвитку (навчально-реабілітаційні центри, інклюзивно-ресурсні центри, школи-інтернати для дітей з різними нозологіями).

У цілому такі кроки дозволять «загартувати» майбутнього фахівця, якісно підготувати його до роботи в умовах інклюзивного освітнього закладу, озброять належними знаннями та досвідом, що дасть позитивні результати.

Список використаних джерел

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21 серпня 2019 р № 800. із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 27 грудня .2019 р. № 1133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

2. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з

початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Мінекономіки від 23 грудня 2020 р. № 2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

3. Хозраткулова І. А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського*. Миколаїв. 2010. Т. 2. Вип. 5. С. 279–284.